

УДК 342.5:004.5:007

С.Г. ОНОПРІЄНКО,

Міжрегіональна академія управління персоналом

КЛАСИФІКАЦІЯ ЕЛЕМЕНТІВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

Ключові слова: інформаційна культура, елементи інформаційної культури, інформаційні відносини, носії інформаційної культури, інформаційне законодавство

Пізнання будь-якого явища або процесу потребує умовного розділення предмету дослідження на складові елементи, сукупність яких, а також зв'язків, що між ними виникають, дозволяє використати системний підхід, моделювати наслідки змін однієї складової на функціонування всієї системи. Особливо важливим це є для тих феноменів, дослідження яких перебуває у початковій стадії свого розвитку. Категорія «інформаційна культура» відносно недавно увійшла у науковий вжиток, щодо її поняття та змістових ознак ще точаться дискусії. Вказане обумовлює актуальність теми цієї статті, мета написання якої полягала в тому, щоб запропонувати авторський варіант класифікації елементів інформаційної культури.

Дослідженню сутності інформаційної культури було присвячено роботи таких вчених, як І.В. Арістова, К.І. Беяков, В.М. Брижко, В.Д. Гавловський, В.М. Глушков, І.О. Здеба, Р.А. Калюжний, Б.А. Кормич, В.В. Костицький, Д.В. Ланде, П.В. Мельник, Н.Б.Новицька, В.А. Саницький, В.П. Петков, В.М. Попович, О.Г. Фролова, В.М. Фурашев, В.С. Цимбалюк, М.Я. Швець, Ю.С. Шемшученко, разом із тим багато аспектів цієї проблематики ще очікують на своє вирішення.

У загальному тлумаченні термін «культура» має декілька значень: сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії; рівень розвитку суспільства у певну епоху; те, що створюється для задоволення духовних потреб людини

[1, с.245]. У філософських науках культура розуміється як система таких, що історично розвиваються, надбіологічних програм людської діяльності, поведінки і спілкування, які виступають умовою відтворення і зміни соціального життя у всіх його основних проявах. Програми діяльності, поведінки і спілкування, складові культури, представлені різноманітним різноманітним форм: знань, навичок, норм і ідеалів, зразків діяльності і поведінки, ідей і гіпотез, вірувань, соціальних цілей і ціннісних орієнтацій тощо. У своїй сукупності і динаміці вони утворюють історично накопичений соціальний досвід [2, с.456].

Вказані визначення викликають низку запитань. По-перше, щодо системного характеру культури. Якщо сукупність певних елементів може й не мати системного характеру, то система «надбіологічних програм», виходячи із наведеного вище визначення, вже повинна мати ознаки системності, до яких традиційно відносять структурованість, взаємопов'язаність частин, підлеглість певній меті [3, с.18], або неадитивність (принципова незвідність властивостей системи до суми властивостей складових її елементів); залежність кожного елемента системи від його місця, функцій усередині цілого; структурованість (система може бути описана тільки через її структуру); взаємозалежність системи і середовища, в якому система відіграє провідну роль; ієрархічність, яка припускає, що кожна система є підсистемою і складається з підсистем [4; 5, с.250]. Якщо виходити із того, що обов'язковою ознакою системи є наявність загальної мети, то системність культури у вузькому розумінні викликає заперечення, адже вона буде мати значні відмінності у різних соціальних, етнічних, національних, релігійних, гендерних та інших груп, при цьому такі відмінності можуть носити антагоністичний характер. Однак у єдності таких елементів народжується культура людства як сукупність здобутків у різних сферах людської життєдіяльності, окремі елементи культури взаємодіють між

собою, породжуючи складні інтегративні зв'язки. Отже, у широкому розумінні теза про таку ознаку феномену культури як наявність єдиної мети може знайти своє підтвердження, зокрема, якщо керуватися інформаційним підходом до розвитку людських цивілізацій.

Що стосується такої ознаки культури як структурованість, то вона не викликає жодних заперечень, більш того, саме дослідження культури як сукупності певних елементів дозволяє оперувати надзвичайно широким спектром критеріїв визначення її структури. Такі структури є, безумовно, ієрархічними: культура певної нації, наприклад, включає культуру різних національних, професійних, релігійних та інших груп, які виступають її складовими. Однак у такому широкому підході міститься загроза врахування надзвичайно великої для продуктивного аналізу факторів, різноманіття яких розвиває сам предмет дослідження, робить дуже складним визначення провідних тенденцій розвитку та функціонування цього явища.

Тому спробуємо звзити предмет дослідження до визначення особливостей лише однієї складової культури – інформаційної культури, яка у той же час є підсистемою загальної культури. Враховуючи сутність інформаційної культури як стану інформаційного спадку, який виражений в інформаційно-технологічних навичках (інформаційна грамотність), інформаційній свідомості, мисленні, всіх різновидах інформаційної діяльності, рівні правового регулювання сфери інформаційних відносин. [6, с.143], можна переконалися, що вони можуть бути описані на трьох рівнях – загальнодержавному, рівні окремих соціальних інститутів та особистісному рівні.

Загальнодержавний рівень інформаційної культури обумовлює наявність відповідного підґрунтя для функціонування держави за допомогою досконалого правового регулювання, висвітлення діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування за допомогою інформаційних технологій, що дозво-

ляють максимально збільшити коло реципієнтів інформаційних повідомлень, розвиток інформаційної свідомості державних службовців та інших представників державного апарату, збільшення частки електронних послуг в загальній системі адміністративних послуг. За допомогою розвитку загальнодержавного рівня інформаційної культури стає можливим здійснення ефективного громадського контролю за діяльністю держави: оприлюднення рішень державних інституцій, звітування про свою діяльність, доступ до публічної інформації роблять можливим аналіз ступеня ефективності їх роботи та нівелювання корупційних ризиків в їх функціонуванні.

Інформаційна культура на рівні окремих соціальних інститутів уявляє собою більш складне та різноспрямоване явище. Під час його вивчення доцільно керуватися здобутками соціологічної науки, яка відносить до соціальних інститутів економічні, політичні, культурно-виховні, релігійні, родинні та інші [7, с.58]. У свою чергу, в кожній із названих груп уявляється можливим виокремити свої підгрупи. Так, серед економічних інститутів можна виділити корпоративні структури великих суб'єктів господарювання, в кожній з яких існують свої критерії та стандарти інформаційної культури.

На особистісному рівні інформаційна культура може бути описана на ціннісно-мотиваційному рівні, який є визначальним для всіх інших складових, когнітивному рівні, який включає у тому числі наявність інформаційних знань, вмінь та навичок, а також на емоційно-вольовому рівні, який обумовлює емоційне відношення до застосування та розвитку вказаних знань, вмінь та навичок, а також прийняття рішень щодо їх застосування в певних ситуаціях. Слід сказати, що особистісний рівень інформаційної культури знайшов своє відображення у сучасних дослідженнях: так, в ньому виокремлюють: сукупність знань, навичок, умінь і здатностей керівника в

роботі з інформаційними технологіями; процес і результат розвитку керівника в інформаційному суспільстві (здатність використовувати інформаційний підхід у своїй управлінській діяльності, аналізувати та оцінювати інформаційну обстановку, робити інформаційні системи більш ефективними для професійної діяльності тощо); стиль мислення; ставлення до інформації; культура роботи з інформацією; дотримання етичних норм роботи з інформацією тощо [8, с.113–114]. Не всі з наведених компонентів є однопорядковими: так, культура роботи з інформацією уявляється нам тотожною самій інформаційній культурі, разом з тим, позитивним аспектом спроб структурування особистісного компонента інформаційної культури є створення методологічного підґрунтя для подальших досліджень цього феномену.

Розгляд інформаційної культури у сукупності її елементів можливий не лише відповідно до описаних вище рівнів, до яких належать загальнодержавний, рівень окремих соціальних інститутів і особистісний. У залежності від обраних критеріїв можливо виокремити ще галузеві елементи інформаційної культури, яка знаходить свій прояв в конституційно-правових, адміністративно-правових, цивільно-правових та інших видах правовідносин; векторні елементи, до яких належать технологічна та гуманітарна сфери тощо. Всі ці напрями потребують подальших наукових розвідок.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що вести мову про якийсь єдиний для кожного суб'єкта суспільних відносин рівень розвитку інформаційної культури було б некоректним. Диференціація суб'єктного складу носіїв вказаного виду культури детермінує наявність полівалентних зв'язків та суттєво вираженої нерівномірності характеристик вказаних суб'єктів. Однак уявляються перспективними наукові дослідження, пов'язані з визначенням загальних закономірностей, які впливають на рівень оволодіння здо-

бутками інформаційної культури різними носіями, у першу чергу – представниками державного апарату, в діяльності яких реалізуються функції держави, у тому числі пов'язані із забезпеченням інформаційної безпеки та розвитком інформаційного суспільства. Врахування таких закономірностей під час удосконалення інформаційного законодавства дозволило б, на нашу думку, створити нормативно визначену систему цілей та критеріїв підвищення рівня інформаційної культури у суспільстві в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Словник української мови [в 11-ти т.] / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; ред.кол.: І. К. Білодід (голова) та ін. – К. : Наук. думка, 1970–1980. Т. 4: І–М / ред.: П. Й. Горещкий та ін. – К. : Наук. думка, 1973. – 840 с.
2. Новейший философский словарь: 3-е изд., исправл. / под ред. А. А. Грицанова. – Мн. : Книжный Дом. 2003. – 1280 с.
3. Системний підхід і моделювання в наукових дослідженнях : підруч. / за заг. ред. В. М. Бутка. – К. : Центр учбової літератури, 2004. – 360 с.
4. Коняхин В. П. Теоретические основы построения Общей части российского уголовного права / Коняхин В. П. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2002. – 348 с.
5. Кухнюк Д. В. Судове правотворення та його місце в правовій системі України / Дмитро Володимирович Кухнюк // Науковий вісник Чернівецьк. ун-ту. Серія «Правознавство». – 1995. – Вип. 1. – С. 248–251.
6. Беляков К. І. Інформатизація в Україні: проблеми організаційного, правового та наукового забезпечення : монографія / К. І. Беляков. – Київ : КВІЦ, 2008. – 576 с.
7. Макеев С. Социальные институты: классические трактовки и современные подходы к изучению / С. Макеев // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2003. – № 4. – С. 56–59.

8. Розвиток інформаційної культури педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів / Алексеева С. В., Гуменний О. Д., Паржницький В. В. – К., 2015. – 188 с.

Онопрієнко С. Г. Класифікація елементів інформаційної культури / С. Г. Онопрієнко // Форум права. – 2016. – № 5. – С. 135–138 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_5_24.pdf

Визначено особливості інформаційної культури відповідно до трьох рівнів: загальнодержавного, рівня окремих соціальних інститутів та особистісного рівня. Зроблено висновки про нерівномірність розвитку інформаційної культури у окремих носіїв та обґрунтовано необхідність проведення наукових досліджень, спрямованих на виявлення закономірностей розвитку інформаційної культури представників державного апарату.

Оноприенко С.Г. Классификация элементов информационной культуры

Определены особенности информационной культуры в соответствии с трех уровней: общегосударственного, уровня отдельных социальных институтов и личного уровня. Сделан вывод о неравномерности развития информационной культуры в отдельных носителях и обоснована необходимость проведения научных исследований, направленных на выявление закономерностей развития информационной культуры представителей государственного аппарата.

Onopriyenko S.G. Classification of Elements of Information Culture

The article defines the characteristics of information culture in accordance with the three levels: national, level of individual social institutions and personal level. It is concluded that the uneven development of information culture in the individual media and the necessity of carrying out scientific research aimed at identifying the patterns of development of information culture of the representatives of the state apparatus.

Форум права